

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadienis priedas

2000 m. gegužės 6 d.

No. 90 (18)

Saturday supplement May 6, 2000

No. 90 (18)

Grupė susitikimo su laureatais dalyvių. Iš kairės: Krašto apsaugos viceministras E. Simanaitis, J. Paulavičienė, dr. V. Kubilius, dr. A. Tyla, Rašytojų sąjungos pirm. V. Sventickas, laureatas J. Sajauskas, dr. A. Vasiliauskienė, J. Kliučinskienė-Semaškaitė, dr. Z. Zinkevičius, už jo — A. Paulavičius, „Girių aidų“ nariai — A. Lukša, V. Balsys, akompanuotoja M. Kuprienė, V. Kuprys, konkurso vertinimo komisijos narys V. Užtupas, partizanas, „Girių aidų“ narys S. Gudaitis. Priekyje — A. Vasiliauskienės vaikaičiai. Nuotr. A. Žižiano

Su literatūrinės premijos laimėtojais

Lietuvoje plačiai nuskambėjo, visuomenės susidomėjimą sukėlė Čikagoje leidžiamo laikraščio *Lietuvių balsas* literatūrinio konkurso apie Lietuvos partizanų kovas ir tremtinių kancias rezultatai; juo labiau, kad visi premijų laimėtojai — autoriai iš Lietuvos. Apie konkursą ir jo laimėtojus pranešė radijas, pasinaudodamas išsamiais dienraščio *Draugo* straipsniais, apie tai plačiai rašė Rašytojų sąjungos savaitraštis *Literatūra ir menas*, kiti laikraščiai. Gal todėl ir premijų įteikimui skirta literatūrinė-muzikinė vakarą prigužėjo pilnutėlė Rašytojų klubo sale.

Vertinimo komisijos nariai — Rašytojų sąjungos pirmininkas V. Sventickas ir knygos leidybininkas V. Užtupas, apibūdindami konkursą, pripažino, kad jis pavyko, gauta daug vertingų kūrinių, kuriuose į pokario partizanų kovas bandoma pažvelgti naujo, įdomaus stiliaus bei vaizdavimo priemonėmis. Net ir tarp nepremijuotų rankraščių yra gerų, išspausdinti vertų, kūrinių.

V. Sventickas įteikė premijų čekius tiems laureatams, kurie jų dar nebuvo atsiėmę. Visi laureatai nuoširdžiai padėkojo konkursą paskelbusio laikraščio *Lietuvių balsas* redakcijai, konkurso mecenatams, vertinimo komisijai. Jie taip pat papasakojo kaip rinko medžiagą, kaip rašė.

Už rankraštį *Akmenuotas patrioto kelias* antrąją premiją laimėjusi vilnietė istorikė Aldona Vasiliauskienė sakė, kad rašyti kūrinių apie prof. P. Dovydatį ir dalyvauti konkurse ją skatino katalikų mokslo akademijos bendradarbis Antanė Kucinskaitė, kunigas dr. Antanas Liutimas. Rašiniui jai pavyko surasti 43 dar nežinomus P. Dovydaičio laiškus, archyvuose aptikti jo tardymo, sekimo bylas.

Kaunietė Janina Kliučinskienė-Semaškaitė, antrąją premiją laimėjusi už kūrinių *Lietuvos kario likimas*, sakė, kad jai pavyko surasti liudininkų apie legendinio partizano Jono Semaškos ir jo bendrą kovą. Autorė apgailestavo, kad jos rankraštis gal ir neatitinka visų literatūrinių

reikalavimų, nes konkurso terminai ją vertė skubėti.

Žodį tarė, į susirinkusiųjų klausimus atsakė pirmąją premiją iš Čikagos parsivežęs *Suvalkijos geografijos* autorius marijampolietis Justinas Sajauskas.

Kai grįžau iš konkurso šventės ir Kovo 11-sios minėjimo Čikagoje, pusę pažįstamą Marijampolėje prasilenkdavo su manimi, aukštai iškėlė galvas, o viena mokytoja, buvusi bendradarbe, puldinėjo nuo vieno kolegos prie kito, klausinėdama: „Kiek gavo. Kiek tas Sajauskas parsivežė dolelių?“ — kalbėjo J. Sajauskas. — Apmatau, kad šiemis žmonėmis visai nerūpi, už ką išėmė moka, ir prireikus, vėl mokės. Tai yra didžiausia mūsų nelaimė, kad patriotizmo nuvertinusi, sumaterejęs mūsų visuomenės dalis jau nesuvokia partizanų kovų heroizmo ir tragizmo, kad mūsų tėvų ir brolių žygdarbiai jų sąmonėje virto tik eilute knygoje. Išėjai į mišką, papleškinai, kaip koks Tadas Blinda, paskui pats buvai nušautas — šitaip, deja, suprantama istoriją mūsų sumiesčio neįsijusi, nuo sovietmečio nuodų neatsipeikėjusi, visuomenės dalis. Nors išėmėjos lietuviai savo tėvynės dramą stebėjo, pergveno iš užjūrio, bet ji geriau suvokia ir įvertina mūsų partizanų kovų prasmę, nei nevadina pokario banditizmu. Ar ne todėl šį konkursą paskelbė Čikaga, o ne Vilnius ar, sakykim, per paskutinius savivaldybių rinkimus apsijuokęs Kaunas? Šlovė išėmėjai! Ji suprato, kad, tik iki paskutinės raidės prisiminę ir įvertinę savo garbingą praeitį, išlyginsime kelią į ateitį“.

J. Sajauskas dar sakė, kad, skelbdami konkursą, Čikagos lietuviai ant kojų sukėlė pusšimtį autorių. Galbūt kitame konkurse jų dalyvaus dar daugiau? O gal ateis laikas, kai Lietuvos kovų už nepriklausomybę istorija domėsimes ne dėl pinigų, ne dėl garbės, o tiesiog todėl, kad tai tėvynės istorija, net jeigu kartais ji yra neįsivaizduojamai skaudi, kaip praėjęs pokaris.

Atskirai, kitą dieną, trečiosios premijos čekis už romaną

Užverstų šulinių vanduo Rašytojų klube buvo įteiktas Nijolėi Gaskaitei-Zemaitienei, surengtas gyventojų Genocido ir rezistencijos tyrimo centro jau išleistas šios knygos aptarimas.

Literatūros tyrinėtojas V. Gasiliūnas, tarsi papildydamas J. Sajausko mintis, aptarime pasakė, kad didžiausia šio romano vertybė — ne stilistinės priemonės ar personažų charakteriai, bet paliudijimas, jog pokario Lietuvoje dar buvo pirmosios nepriklausomybės laikais išauklėtų, sovietmečio tvaikui nepasidavusių, žmonių, kurie laisvę suvokė, ne kaip laisvę sau, bet visai Lietuvai, visai tautai. Tokių žmonių Lietuvoje dabar, deja, liko labai mažai.

Kita vertus, pastebėjo V. Gasiliūnas, autorė išvengė didžiausio pavojaus, kylančio

rašant tokios tematikos kūrinius — personažų padalinimo į bloguosius ir geruosius, atitinkamai paskirstant ir moralines bei kitokias vertybes.

— Ir tai, man atrodo, kyla iš romano autorės gilesnio žvilgsnio į žmogaus vidų, suvokiant, kad gerio ir blogio kova žmoguje yra amžina ir galutinio sprendimo apie žmogų kitas žmogus negali padaryti, — kalbėjo V. Gasiliūnas.

— Šis dalykas, manyčiau, sušijęs ne tik su tuo, kad autorė, būdama kartu istorikė, archyvuose išstudijavo šūsnis bylų, atveriančių ne tik keisčiausius žmogaus likimo vingius, bet ir su autorės principinėmis krikščioniškomis nuostatomis.

Su premijuotų kūrinių aptarimu sutapo ir tame pat vakare Rašytojų klube surengtas Antano Paulavičiaus naujos knygos *Už jūrų marių* pristatymas ir Lietuvos partizanų dainų ansamblio „Girių aidas“ koncertas.

Rašytojų sąjungos pirmininkas V. Sventickas pažymėjo, kad šioje knygoje aprašomi jos autoriaus A. Paulavičiaus vadovaujamo partizanų dainų ansamblio koncertinių kelionių įspūdžiai po Šiaurės Ame-

riką ir Australiją, susitikimai su žymiaisiais užjūrių tautiečiais, parodoma jų pasiaukojanti veikla pavergtos, o pasikui atgimstančios Lietuvos labui.

Sibiro tremtinio, rezistent A. Paulavičiaus knygos aptarime dalyvavo žymūs literatūros ir mokslo vyrai — literatūrologas Vytautas Kubilius, istorikas Antanas Tyla, kalbininkas Zigmantas Zinkevičius, Krašto apsaugos viceministras Edmundas Simanaitis.

Dr. V. Kubilius pasakė, kad jam labiausiai įstrigo šios knygos puslapiai apie paprastą išėivį darbininką Julijų Pakalką, kuris sunkiai uždirbtus pinigus neiššvaistė, o, kaip ir konkurso rėmėjai, aukėjo kilniems darbams. Pasitinkant Lietuvos nepriklausomybės 50-tį jis kreipėsi į kompozitorių Julijų Gaidelį ir poetą Stasį Santvarą, kad jie sukurtų kantatą „Kovotojai“, skirtą Lietuvos partizanų atminimui. Iš savo kišenės J. Pakalka skyrė šiemis autoriams honorarą — po 1,000 dolerių. Kantatos pastatymui reikėjo didesnės pinigų sumos. Tada J. Pakalka, rašoma knygoje, užstatė savo namą, kaip garantą, kad pinigai po kantatos pastatymo bus sumokėti orkestrui ir atsiskaityta už kitas pastatymo išlaidas. 1968 m. Vasario 16 d. kantata labai vykusiai buvo pastatyta Čikagoje, visos išlaidos padengtos. Vėliau J. Pakalka nusprendė, kad kita kantata reikia įamžinti partizanų motinas ir tą kūrinių padovanoti nepriklausomybę atkūrusiai Lietuvai. Tam pačiam kompozitoriui ir poetui, libreto autoriui J. Aisčiui jis vėl davė honorarą po 1,000 dolerių. Kantatą jis pasiuntė į Lietuvą, tikėdamasis, kad ji bus tinkamai ir įspūdingai atlikta. Deja, Lietuvos Kultūros ministerija, kitos kultūrinės įstaigos ją priėmė šaltai, tęsėsi ilga tyla, niekas ilgai neatsiliepė. Pagaliau tik 1999 m. kantata „Partizano motina“ buvo pastatyta Kaune ir Vilniuje. Bet ją deramai įvertino tik salėje buvę partizanai, tremtiniai. Kaip sakė dr. V. Kubilius, nebuvo tinkamos reklamos. Kantata mūsų muzikų buvo silpnai parengta. Kai Čikagoje buvo pastatyta partizanams skirta Kantata, publika ją entuziastingai sutiko, užsienio lietuvių spaudoje buvo daug gerų atsiliepimų, padaryti įrašai. O Lietuvoje po pastatymo — tyla, karti tyla. Ir koncerto niekas neįrašinėjo, nors J. Pakalka žadėjo padengti ir įrašo išlaidas. Su

Julius Pakalkos suprojektuota ir jo išlomis Lietuvių tautinėse kapinėse prie Čikagos pastatyto kryžiaus-koplytstulpio detalė. Kryžius skirtas Sibiro tremtiniais ir kitiems mūsų tautos kančiniams atminti.

Robert Frost

MALDA PAVASARĮ

O, duok mums pasidžiaugt diena žieduota,
Bet ir neleisk iš anksto jau galvoti
Apie netikrą derlių; mus laikyk
Paprastume, šiam metui sravint tykiai.

O, džiugink mus labiau sodu baltuoju
Nei lobiais dieną, dvasiomis tamsoj jau;
Duok būt laimingiems su laimingom bitėm,
Kurios spiečių aukštai medžius apspitę.

Ir padaryk laimingus su paukštyčiu,
Kuris staiga sugenda virš tų bičių,
Lyg iš padangių kristų meteoras,
Kurį neliest gėlės sulaiko oras.

Nes tai tik meilė, kaip kad niekas kitas,
Tik Dievo karalystė, ja nušvitus,
Pašventint, kas tik palenka Jo valiai,
Kurį žmogus išpildyti čia gali.

ŠIENAPJŪTĖ

Vienas vienintelis garsas tesigirdėjo,
Ir buvo jis tik mano dalgio, šnabzdantio žemei.
Ir ką jis šnabzdėjo? Suprasti aš pats negalėjau;
Gal ką nors apie karštąją saulę,
Gal ką nors, kodėl garso nebuvo —
Štai dėl ko jis šnabzdėjo, o nekalbėjo.
Tai nebuvo laisvalaikio meto svajonė,
Ar lengvas auksas fejės ar elfo rankoj:
Kazkas daugiau, nei kad drįstum sakyti,
Kad tai ne meilė rimčiausia, guldanti pedą po pedo,
Kartu su švelniaisiais akuotais gelių
(Blankių orchidėjų), išgąsdinus žalsvą gyvatę.
Darbas — saldžiausioji darbo svajonė.
Mano dalgis šnabzdėjo, grėbliui palikdamas šieną...

PASIRINK KĄ NORS KAIP ŽVAIGŽDĘ

O žvaigžde (o skaidriausia iš visų),
Dėl tavo didžio aukščio debesų
Aptemdytą pakenciam mes,
Bet to nesakom, kai tamsi naktis,
O tu dėl to šviesi.

Tesie tad išdidi ir paslaptis.
Net negali tylėt tu amžinai,
Aukštai iškilus į saunias sritis.
Sakyk ką nors, ką mes atmintinai
Išmoktume kartoti vienumoj.

„Degu“, vien pasakyt mums težinai.
Bet kiek gi karščio toj liepsnoje?
Tark Farenheitu arba Celsijum.

Sakyk kalba suprantama,
Kiek elementų sutirpdai tu degdama.

Bet čia nedaug padėt ji gali mums,
Tik lieka, kas galop jos nemena.
Lyg Keatso Eremitas pastovi,
Nė nepalinkus iš dangaus
Nedaug ji prašo iš žmogaus:
Nors kiek pakilt iš žemumos,
Ir kai minia kada šturmuos
Mus per didžia garbe ar panieka,
Kad kaip tą žvaigždę rinktumės kai ką,
Kas mums pakilt ir likt romiems pamos.

Vertė Alfonsas Tyruolis

Šimet suejo 125 metai nuo žymiojo amerikiečių poeto Robert Frost (1875-1963) gimimo. Kilęs iš San Francisco, didesnį gyvenimo dalį praleido New England valstijoje, kurios gamtą ir žmones poezijoje daugiausia ir vaizdavo. Jo poezija pasižymi klasišiniu aiškumu ir mintingumu.

kokia nuoskauda ir karteliu J. Pakalka turėjo grįžti atgal į Čikagą, specialiai skridęs į Lietuvą, į Kantatos premjerą! „Atbuko mūsų protas, aptemo mūsų akys, o ausys nebeskiria garsų, kurie iš dangaus ateina, o kurie yra iš blogio karalystės“, — rašoma knygoje *Už jūrų marių*.

Kalbėjusieji sakė, kad Lietuvoje iš tiesų sumažėjo partizanų kovas deramai įvertinančių, patriotiškai nusiteikusių piliečių, kad išėivijoje šios vertybės labiau branginamos ir puoselėjamos. Tai rodo ir Čikagoje leidžiamo laikraščio

Lietuvos balsas skelbtas konkursas bei jo rėmėjai, mecenatai. Rašytojų sąjungos pirmininkas V. Sventickas pakartojai Čikagoje pasakytus ir dienraštyje *Draugas* paskelbtus žodžius, kad kitam literatūriniam konkursui, jei jis bus surengtas, jis siūlytų panašią temą.

Vakara pajavairino, praskaidrino Lietuvos partizanų ansamblio „Girių aidas“ atliekamos partizanų ir patriotinės dainos.

Algimantas Antanas Naujokaitis

Andy Warhol Vilniuje

Daug lankytojų susilaukė iki balandžio vidurio Vilniuje, Šiuolaikinio meno centre, veikusi 20 amžiaus antrosios pusės Amerikos dailininko Andy Warhol (1928-1987) kūrinii paroda. Ji surengta, bendradarbiaujant su JAV ambasada Lietuvoje. Parodos ekspozicija, kurioje buvo daugiau kaip pusšimtis kūrinių, atkeliavo iš Pittsburgh, kur veikia Andy Warhol muziejus. Parodos rengėjai sakė, kad tai neeilinis įvykis šiuolaikinio meno centro istorijoje, nes dar niekuomet čia nebuvo plačiai pristatomas toks žymus 20-ojo amžiaus menininkas. Parodos atidaryme dalyvavo JAV ambasadorius Lietuvoje Keith C. Smith, o taip pat svečias iš Washington Darryl N. Johnson — pirmasis JAV ambasadorius po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo.

Andy Warhol — tapytojas, kino filmų kūrėjas, apipavidalintojas, muziejininkas, leidėjas. Filosofas Gintaras Mažeikis, nagrinėjantis „pop“ meno (masinio, populiarus) apraiškas šiandieninėje Lietuvoje, pridūrė, kad A. Warhol — vienas įtakingiausių šio meno pradininkų.

Daugelis A. Warhol darbų sietini su portreto žanru — gilia meno tradicija, vaizduojant žmogų, ieškant jo tapa-

tybės. Jaunystės ir grožio žavesiui laiko tėkmei, mirties artumui tyrinėti jis paaukojo visas jam prieinamas išraiškos priemones. Šios temos, dominusios Andy Warhol visą gyvenimą, buvo aiškiai pastebimos ir Vilniaus parodoje eksponuotoje jo autportretų kolekcijoje.

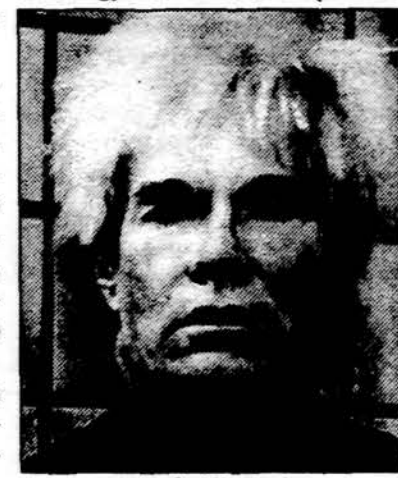
Prieš parodos atidarymą surengtoje spaudos konferencijoje buvo kalbėta ir apie A. Warhol — kino filmų kūrėją, savaip, kaip ir Jonas Mekas, suvokusį tikrovę. Jo ankstyvųjų minimalistinių kino kūrinių viršūnė tapo filmas „Empire“, kuriame kelias valandas rodomas nejudanti kamera — filmuotas Empire State pastatas. Buvo kalbėta ir apie Andy Warhol bendradarbiavimą, bičiulystę su New York gyvenančių mūsų tau-

tiečiu, kitu garsiu kino režisieriumi ir poetu Jonu Meku, apie jį padariusiu ne vieną filmą, tarp jų „Scenes from the Life of Andy Warhol“ („Scenos iš Andy Warhol gyvenimo“).

Beje, Andy Warhol — kito mūsų išeivio, garsaus lietuvių Jurgio Mačiūno idėjos draugas. Jie abu buvo Fluxus. Jie abu buvo iš „Niekio karalystės“. Jie abu rimtai nepriėmė šitos civilizacijos. Abu juokėsi iš jos, kiekvienas savo būdu, patys stovėdami atokiai, jos nepalietdami, žiūrėdami į ją tik iš šalies. „Aš vis dar matau Andy Warhol 54-tos gatvės diskotekoj, stovintį nuošaly, prieėjimo, niekados pačiam vidury, visados su savo polaroidiniu fotoaparatu. Atvira, visa matanti ir registruojanti akis. Ir Jurgis, juokdamasis iš visko, net ir iš paties Warhol, kurdamas savo paties pėdsakus, trapų ir visiškai bereikšmių, nesvarbių: niekas nei jį pirsks, nei paruos; pasaulį, susidedantį iš juokų, žaismų, degtukų dėžučių, poemų „Niekui ir Niekam“, — rašė J. Mekas savo dienoraščiuose.

Iš Vilniaus Andy Warhol paroda iškeliavo į Pietų ir Rytų Europos valstybes.

Algimantas Antanas
Naujokaitis

Andy Warhol.

Eglė Juodvalkė

dvejiems metams praėjus ir
alyvoms žydint

mama motule mamulyte
ar tavęs nemylėjau
ar rankelių neglostiau
susuktų pirštelių nebučiuavau
dienomis su tavim nesėdėjau
vakarais tau neskačiau
patarimo žodelio neprašiau
kad guli vieni kaulėliai
užmerktom išbučiuotom akelem
kad išėjai neatsisveikinusi
iškeliajai negrįžtamai
į tolimąsias dausas
pas brolius ir seserėles
pas tevelius ir senelius
atsisėsti ant minkštom pagalvėm užklotom
protėvių suolelio

jei pažadėsiu klausyti tavęs
jei būsiu tokia kokios norėjai
paklusni ir darbšti
ar išklausysi manęs
ar nutūpsi ant mano skarotų šakų
ar nusileisi ant viršūnėlės
pavargau klajodama
be tavęs ilgą ir liūdnam

nukalsiu tau inkilėlių
išklosiu spygliu
paslėpsiu prie pat kamieno
švelnaus ne rupaus
šypsoies tik man
man vienai
tau būsiu gera
tik manęs neapleisk
tik sugrįžk mamulele
man sunku be tavęs

Pavasario žiedas — ne tik Eglės Juodvalkės Motinai, kurios mirties metinėms (gegužės 12 d.) ji sukūrė šį eilėraštį, bet ir visoms, lietuvišku papročiu tebešvenčiančioms Motinos dieną pirmąjį gegužės sekmadienį... Nuotr. Eltos

Mintis, nepaliesta laiko

Kai teatro uždanga pakyla, stebuklingos įtaigos vedami, aktoriai — kartu su žiūrovais persikelia į iliuzinį pasaulį. Tada ir užsimezga ypatingas stebėtojų ir vaidintojų dialogas, bendra kelionė į vaizdų ir minčių sukurto gyvenimo paralelę. Antano Škėmos drama „Žvakidė“ privertė ir aktorius, ir žiūrovus giliai susimąstyti. Šis veikalas, kaip ir paties rašytojo gyvenimo raida, kupinas tragizmo, nes aktorius žvelgia į pasaulį, kaip į paradoksalų ir tragišką įvykių virtinę. Šių metų balandžio 8 dieną vykusio premjera suartino atlikėjus ir žiūrovus bendriems apmąstymams biblijine Kaino ir Abelio tema.

Antano Škėmos drama „Žvakidė“ režisavo ilgametis Los Angeles Dramos sambūrio režisierius Algimantas Žemaitaitis. Jis, įpindamas muzikos ir garsų elementus, rūpestingai atkūrė mistišką šio veikalo nuotaiką. Dramoje vaizduojama bažnyčios zakristijos aplinka asketiškai kukli. Ją sudaro du vitražiniai langai ir didelis medinis kryžius. Veiksmą lydi vargonų muzika. Ji atspindi žmogaus minčių bangavimą, visų pirma Kosto sieklos klystkelius. Laukimo įtampą padidina už scenos tolstantys ir artojančys žingsniai, o patioje spektaklio pradžioje nelaimė išpranašauja juodvarnio krankėjimas. Įdomiai skambėjo kai kurių monologų garsiniai įrašai, suteikę dingą išraišką ir leidę aktoriams įvesti pantomimos elementus.

A. Škėmos veikale pavaizduotas laikotarpis, tai tragiškosios sovietų okupacijos naktis, iššaukusi lietuvių tautoje sėtono paradus, pastčiusi priešingų politinių grupuočių pusėje, pareikalavusi apsispręsti; būti savimi ir žūti, ar išlikti savo artimo saskaita. Antano Škėmos įprasminimas blogio nešėjas — Kostas. Jis, nuo pat mažens

nepatyręs motiniškos meilės, dega neapykanta aplinkiniams pasauliui ir žmonėms. Šis jausmas, prasidėjęs skruzdės nužudymu vaikystėje, vėliau tampa pražūtingas visiems, pasitaikiusiems jo kelyje. Kostas išduoda okupantams daugelį žmonių, pražudo savo dėdę kunigą ir galų gale, nujausdamas artėjančią pralaimėjimą, vienu žvakidės smūgiu atima gyvybę savo broliui Antanui.

Kosto vaidmenį atliko sambūryje debiutavęs Aleksas Mickus. Jis — tikras žemaitis, kilęs iš Mažeikių. Į Amerikos rašytoja žemėn atvyko kartu su šeima 1992 metais. Jaunystėje Aleksas svajojo apie aktorius karjerą, bandė stoti į konservatoriją, vėliau buvo nuvykęs į Panevėžį, tikėdamasis patekti į Miltinio studiją. Tačiau, kaip dabar pats prisimena, didžiojo teatro genijaus Panevėžyje nerado, tik, nuo chuliganų smūgių nukentėjęs, grįžo į namus. Tada, gindamasis nuo karinės tarnybos, jis pasuko techninių mokslų pusėn. Laisvalaikio Aleksas vaidino Sedos mėgėjų teatre, dabar smagiai prisimindamas pirmuosius ryškius vaidmenis: Senelį šaltį ir labai teigiamą komjaunuolį. Begyvendamas Los Angeles, grįžo prie savo jaunystės aistras, kolegijoje lanko aktorystės ir balso lavinimo klases. Kosto vaidmeniui skyrė daug laiko ir širdies, išgyvendamas į jo vidinį pasaulį.

Vaidybinių brandumu ir gilia įtaka patraukė žiūrovus Amando Ragauskio atliktas Adomo vaidmuo. Adomas — tai broždudžio Kosto, Liucijos ir Antano tėvas. Jis, visą gyvenimą besidarbuodamas kalvėje, tikrą malonumą randa, drožinėdamas medį, o savo gyvenimo skausmą ir negandas išraižo rūpintojėlių veiduose. Adomą lydi amžinas kaltės jausmas dėl to, kad savo šeimoje nesugebėjo įskiepti meilės ir darnos. A. Ragauskas, nuo 1992 metų vaidinęs beveik kiekviename spektaklyje, atsakingai ir jautriai atlieka savo roles. Besiruodamas šiam vaidmeniui, jis domėjosi A. Škėma, atradamas savo paties ir jo gyvenime daug paralelių. Jis Kaune baigė tą pačią „Aušros“ gimnaziją, kurią prieškariniais metais lankė rašytojas. Kaip kadaise rašytojui A. Škėmai, taip ir paskutinio dešimtmečio imigrantams truksta laiko ir galimybių atsiduoti menui ir teatrui profesionaliai. Stebint Amandą šiame spektaklyje, kyla mintis, ar tik ne vaikystės prisiminimai, Simne praleistos akimirkos, stebint savo senelį vargonininką, ir ypatingos bažnytinės aplinkos pajutimas leido jam įtaigiai įprasminėti Adomą.

Vaida Kiškytė atliko jaunutės sesers Liucijos rolę. Veikale ji — kilni ir švelni, šeimą vienijanti dvasia. Nors aplinkinių laikoma silpnaprote,

Liucija mato ir jaučia daugiau už kitus. Ji kalbasi su mirusiu dėde, ji tuščioje dėžutėje mato sventųjų kančias ir žmonių žaizdas. Vaida jai pavestam vaidmeniui suteikė jausmiškumo, patraukdama žiūrovus skambiu balso tembru ir nepaprastu įsijautimu.

Dėdė kunigas šiame spektaklyje, tai simbolinis mūsų tautos kankinys, žuvis už sūnėno Antano eilėraščių, neišdavęs kitų. Jis kalbasi scenoje su gyvaisiais, nes siejosi dėl kitų likimo. Mirtį priima ramiai, nes tiki, kad liks gyvas artimųjų prisiminimuose ir širdyse. Kunigo vaidmenį atliko Antanas Vosylis, tikrasis Los Angeles teatro veteranas, pirmąjį savo vaidmenį sukūręs lygiai prieš keturiasdešimt metų.

Režisierius A. Žemaitaitis mėgsta praplėsti teatrų būrį jaunais atlikėjais. Šį kartą jam talkino sūnus Saulius. Jis keletą mėnesių prieš numatytą premjerą pakeitė kitą aktorį, apsiimdamas atlikti jauniesiojo brolio Antano vaidmenį. Saulius mokosi Šv. Ka-

zimirio lituanistinėje mokykloje ir iki šiol vaidino tik mokinių spektakliuose. Šis vaidmuo pirmas rimtas išbandymas, kurį jis atliko labai nuoširdžiai. Jis domisi teatru, o praėjusių metų vasarą kartu su tėvais ir seseria dalyvavo Žemaitių teatro festivalyje Telsiuose.

Agotos vaidmenį šiame pastatyme atliko Ramunė Vitkienė. Ji debiutavo 1964 metais Čikagos „Antrame kaimė“. Su Los Angeles grupe atliko daug vaidmenų, su ja gastroliavo Lietuvoje ir Australijoje. Žiūrovai ją mėgsta dėl gražios išraiškos dikcijos ir sugebėjimo gyventi savo personažų jausmais.

Spektakliui talkino daug teatro entuziastų. Rūbais, kaip jau įprasta, pasirūpino sambūrio pirmininkė Ema Dovydaitienė, muziką ir triukšmus įgarsino Paulius Jasukonis, vargonų muziką atliko Viktoras Ralys, dekoracijas paruošė Paulius ir Dalia Jasukonai, sceną apšvietė Gintaras Laurinkus, menišką programą suprojektavo Andrius

Ragauskas, scenos darbuose talkino Daina Žemaitaitytė. Los Angeles teatro mėgėjai atgaivino Antano Škėmos mintis, jas naujai perteikė šių dienų žiūrovui. Šis įdomus lietuvių rašytojas, iškeliausias iš šio pasaulio beveik prieš keturiasdešimt metų, mėgo narpinti žmogaus sielos labirintus, ieškodamas gerio ir blogio ištakų. Nors pjesės pabaiga tragiška, lieka pojūtis, kad mirtis — tai ne galutinis tragedijos taškas, kad gyventi su teptomis rankomis yra žymiai blogiau, negu žūti prasingai. Spektaklis vertia žiūrovus pagalvoti, ieškoti savo vertinimo mastelio. A. Škėma kalba reikšmingais simboliais, kurie ir atspindi jo pasaulėjautą.

Kiekviena tauta turi savo Prometėjų. Lietuvai tai Rapinotėlis. Jis ašarotomis akimis žvelgia į savo tautos epopėją. Jis, šalia visų gyvųjų ir mirusiųjų, dalyvauja šiame spektaklyje, kaip idėja ir viltis. Režisierius Algimantas Žemaitaitis ir aktorių grupė nuoširdžiai įsijautė į idėją ir charakterius, sugebėjo žiūrovui pateikti jų išgyvenimus bei jausmus. Scenoje jautėsi gilus vaidinusiųjų tarpusavio supratimas, vidinis darnumas, leidęs emociškai stipriai prabilti.

Algimantas Antanas
Naujokaitis

Iš Los Angeles Dramos sambūrio statytos A. Škėmos dramų „Žvakidė“ premjeros balandžio 9 d. Iš kairės: Klebonas — Antanas Vosylis; Kostas — Aleksas Mickus; Liucija — Vaida Kiškytė.

Ragauskas, scenos darbuose talkino Daina Žemaitaitytė.

Los Angeles teatro mėgėjai atgaivino Antano Škėmos mintis, jas naujai perteikė šių dienų žiūrovui. Šis įdomus lietuvių rašytojas, iškeliausias iš šio pasaulio beveik prieš keturiasdešimt metų, mėgo narpinti žmogaus sielos labirintus, ieškodamas gerio ir blogio ištakų. Nors pjesės pabaiga tragiška, lieka pojūtis, kad mirtis — tai ne galutinis tragedijos taškas, kad gyventi su teptomis rankomis yra žymiai blogiau, negu žūti prasingai. Spektaklis vertia žiūrovus pagalvoti, ieškoti savo vertinimo mastelio. A. Škėma kalba reikšmingais simboliais, kurie ir atspindi jo pasaulėjautą.

Algimantas Antanas
Naujokaitis

GAL ATPIGS KNYGU SIUNTIMO KAINOS?

Lietuvių Rašytojų draugijos valdyba ir Lietuvos Rašytojų sąjungos valdyba nusiuntė raštą — prašymą Lietuvos ministrai pirmininkui Andriui Kubiliui, sutartinai prašydami sumažinti knygų ir spaudinių siuntimo kainas.

Dabartinės siuntimo kainos nepaprastai pabrangina iš Lietuvos į kitas šalis atvežtą knygą, taigi sumažina galimybes jas gauti visai lietuvių išeivijai, rašoma tame rašte. Jau yra bandymų sukurti Lietuvoje išeinančių knygų pardavimo kitose šalyse sistemą. Bet minėtoji bėda labai suvaržo šias pastangas.

Raštą pasirašė Stasė Petersonienė ir Valentinas Svenctickas pareiškia tik, jog Lietuvos Respublikos vyriausybė priims palankų sprendimą.

Lietuvos Rašytojų sąjunga jau gavo vyriausybės atsakymą, kad bendros Lietuvos Rašytojų draugijos ir Lietuvos Rašytojų sąjungos raštas pavestas išnagrinėti Kultūros ir Susisiekimo ministerijoms ir pateikti pasiūlymus vyriausybei.

Algimantas Antanas
Naujokaitis

Antano Škėmos „Žvakidės“ premjera Los Angeles, Calif., balandžio 9 d. Agota — Ramunė Vitkienė; Adomas — Amandas Ragauskas.

Tęsiamos lietuvių kultūros tradicijos

Dvi parodos M. K. Čiurlionio galerijoje

Balandžio 28 d., penktadienį, M. K. Čiurlionio galerijoje Čikagos Jaunimo centre, buvo atidaryta pirmoji pradedančios dailininkės Violetos Drupaitės darbų paroda „Eskizai“. Savo skaitmeninės fotografijos darbus jau antrą kartą pateikė Viktoras Jašinskas. Autoriai — prieš keletą metų atvykę į Ameriką, todėl dauguma jų svečių tą vakarą buvo naujieji išeiviai lietuviai. Tai buvo gera proga susitikti jiems ir pabendrauti. Jaunimo būryje švietė ir viena kita žila galva.

Renginį vedė „Žaltvykslės“ aktorius Pranciškus Ivinskis, pasveikinęs Violetą, šventiančią ne tik pirmosios parodos, bet ir gimtadienio šventę. Jis kalbėjo apie parodos autorės gausius talentus, kuriuos, tik spėjusi atvykti į Ameriką, pasakė lietuvių bendruomenei. Violeta Drupaite, architektė dukra ir pati architektė, ne tik mėgina savo jėgas dailėje, tapydama aliejumi ir liudama akvareles, ji rašo eilėraščius ir prozą, pati savo kūrybą skaito, vaidina „Žaltvykslės“ teatre bei rūpinasi šio teatro reklama.

Jaunąją dailininkę jai tokia reikšminga proga pasveikino Amerikos LB Kultūros tarybos pirmininkė Marija Remienė, pasidžiaugusi, kad Violeta aktyviai įsijungė į bendruomenės gyvenimą: „Tavo inasas yra labai didelis, tai mes jaučiame ir tuo džiaugiamės: dalyvauji spaudoje, vaidini... Kai pas mus

mažėja veiklių žmonių, kultūrinis gyvenimas lėtėja. Mes, vyresnieji, pavargstame, daugelis iškeliauja negrįžtamai. Tad su dideliu džiaugsmu stebime, kai atvykę iš mūsų brangios tėvynės naujieji lietuviai įsijungia į mūsų kultūrinį ir visuomeninį gyvenimą. Jie duoda gyvastingumo. Kultūrinis gyvenimas be mūsų pačių nepasidarys aktyvesnis“, — kalbėjo Marija Remienė.

Prieš parodos atidarymą vyko meninė programa. Violeta su „Žaltvykslės“ teatro aktoriais Egle Juodvalke ir Viktoru Jašinsku skaitė poeziją, taip pat Eglės Juodvalkės bei Rikardo Spitrio eiles. J. Variakojis ir J. Ylevičius, pritardami gitaromis, atliko savo kūrybos dainų.

Fotomenininkas Algimantas Kezys pateikė parodos dalyvių kūrybos analizę. Parodoje eksponuojamus V. Drupaitės darbus jis pavadino škieais, o, apibūdindamas škieo sąvoką, jis tarsi pateikė ir pačių darbų charakteristikas: „Teisingiau škiečią būtų galima pavadinti busimo darbo užuomina. Meilės kūrinyje dažniausiai prasideda nuo idėjos. Ta idėja gimsta staiga, tarsi ji būtų paties dangaus atsiųstas nušvietimas. Manysčiau, kad užėjus šiai šviesai menininko sąmonė ir pasąmonė tuoj pat ima apdruomenės gyvenimą: „Tavo inasas yra labai didelis, tai mes jaučiame ir tuo džiaugiamės: dalyvauji spaudoje, vaidini... Kai pas mus

Violeta Drupaite. „Žydrasis liūdesys“. Aliejaus.

ris savo autentiškumu kartais pralenkia net ir užbaigto bei iščiupineto darbo rezultata. Pažįstu dailininkę, kuri škieus vadina meninės kūrybos brangenybe. Žvelgti į juos — tai išskverbti į pačius intymiausius meninės kūrybos kodus. Jie suveda žiūrovą į kūrėją kaip tik tuo nepakartojamu momentu, kada gimsta pirminė kūrinių idėja. Ji pasižymi aukščiausio laipsnio autentiškumu, nemeluota išraiška, į kurios tariamus ar tikrus netobulumus nekvepia demesio. Tai spontaniško įkarščio padariniai, pagal kuriuos galima atlikti tikslią kūrėjo psichoanalizę. Šioje parodoje Violeta atlieka viešą savo išpažintį.

Algimantas Kezys trumpai apibūdino ir kito parodos dalyvio — V. Jašinsko — skaitmeninės fotografijos jau antrąją

ekspoziciją: „Viktoras subrendo labai greitai. Pirmoje parodoje jis mėgavosi abstrakčiomis formomis, išgautomis 'fotshop' filtrais, o šioje formos tapo subtilesnės, žadančios žiūrovo smalsumą. Į spalvų ir formų darinius jis įpyne žmogaus figūrą, kurios pretenduoja tapti asmenų interpretaciniais portretais. Šie portretai yra pakankamai įvairūs. Žiūrovui atsiveria galimybė paspelioti, kaip autorius suprato portretuojamojo individo būdą, charakterį bei jo pažiūras į gyvenimą. Žavėjimasi dailiais spalvinių plėmų deriniais Viktoras paliko praeičiai“.

Po oficialiosios vakaro dalies svečiai apžiūrėjo parodas, vaizdus Violetos paruoštomis gausiomis vaizdais ir iki išnaktų bendravo.

A.V.S.

Apie parodas pasisako Algimantas Kezys

Violetos Drupaitės pirmoji personalinė paroda ir Viktoro Jašinsko antroji buvo atidarytos Čiurlionio galerijoje, Čikagoje balandžio 28 d. Violetos paroda pavadinta „Eskizai“, Viktoro — „Sustabdytos Žaltvykslės akimirkos“.

Eskizai — Violetos požiūriu — tai dar neužbaigti darbai. Kai kas gali pamanyti, kad ruošdamas parodą, autorius privaletų eksponuoti tik iki galo išvystytus ir tobulai pabaigtus kūrinius. Violeta nesibodi tokių priekaištų — ir gerai daro. Parodoje parodyti eskizus reikia ne vien drąsos, bet ir šiek tiek nusimanymo, kas gi pagaliau yra „eskizai“. Pirmiausia reikėtų pataisyti pačios autorės sukurto nuosprendį, kad „eskizai, tai neužbaigtas darbas“. Teisingiau būtų pavadinti „būsimo darbo užuomina“. Meninis kūrinyje dažniausiai prasideda iš kažkur atsiradusios idėjos. Idėja kartais gimsta staiga, tarsi ji būtų paties dangaus atsiųstas nušvietimas. Manysčiau, kad užėjus šiai šviesai, menininko sąmonė ir pasąmonė tuoj pat ima apmesti kūrinių metmenis, ima galvoti, koks iš tos idėjos turėtų išeiti kūrinys. Ši kūrinių gamalą dažnai tuoj pat ir nupaiso, padaro eskizą. Tai pirmas vaizduotės sukurto įvaizdžio dokumentas, kuris savo autentiškumu kartais pralenkia ir užbaigto (bei iščiupineto) darbo rezultatus.

Pažįstu vieną dailininkę, kuri eskizus laiko meninės kūrybos brangenybe. Žvelgti į škieus, tai išskverbti į pačius intymiausius meninės kūrybos kodus. Jie suveda žiūrovą į kūrėją kaip tik tuo nepakartojamu momentu, kada gimsta pirminė kūrinių idėja. Ji pasižymi aukščiausio laipsnio autentiškumu, nemeluota išraiška, į kurios tariamus ar tikrus netobulumus nekvepia demesio. Tai spontaniško įkarščio padariniai, pagal kuriuos galima atlikti tikslią kūrėjo psichoanalizę. Taigi, pirmoje savo parodoje Violeta atlieka (gerąją prasmę) ir pirmąją viešą savo išpažintį.

Viktoras, kaip menininkas, šiandien, tapo veteranu. Tai jo antroji skaitmeninės fotografijos paroda. Pirmoji vyko vos prieš keletą mėnesių toje pačioje saleje. Žvelgdamas į šiuos jo darbus, noriu prašnekti lotyniškai — „Consumatus est in brevi“ — subrendo labai greitai. Sakau tai ne juokais, nes matiau jo pirmąją parodą. Anoje jis mėgavosi abstrakčiomis formomis, išgautomis fotošopo filtrais. Šioje jo sukurto formos tapo subtilesnės, labiau angažuojančios žiūrovo smalsumą. Į spalvų ir formų darinius jis įpyne žmogaus figūrą, kurios premduoduoja tapti asmenų interpretaciniais portretais. Šie portretai yra pakankamai įvairūs. Žiūrovui atsiveria galimybė paspelioti, kaip au-

V. Jašinsko sukurta plakatas Violetos Drupaitės kūrinių parodai.

Grožio pasaulių vizijos

Balandžio 15-16 d. Clevelando (Cleveland, OH) Dievo Motinos parapijos salė pasipuošė dailininkės Nijolės Palubinskienės grafikos ir Linos Palubinskaitės metalo darbais. Šią motinos ir dukros dailininkų parodą surošė Giedros korporacija. Jos pirmininkė Violeta Žilionytė-Leger atidarymo metu sveikino gausią publiką ir nubrėžė dailininkių meninio kelio kryptis.

Nijolė Palubinskienė anksti susidomėjo menu. Ji pradėjo paisyti, būdama dar visai mažytė, vos pirštelius pajėgdama laikyti pieštuką. Meno kelias ją nuvedė į Clevelando Meno institutą, kurį ji baigė su pagyrimu. Jos kūrinių pažymėti daugeliu vietinių, tautinių ir tarptautinių premijų, tarp jų 1982 m. Ohio Lietuvių gydytojų draugijos premija ir 1990 m. Ohio valstijos 10,000 dol. stipendija. O šiais metais jos darbai pelnė Willoughby Meno centro pirmąją grafikos premiją.

Kalbėjo ir pati grafikos menininkė. Nijolė Palubinskienė pastebėjo, jog jau praėjo keturiolika metų nuo praeitos Giedros korporacijos suroštos parodos. Per tą laiką jos grafikoje atsispindi trys kūrybiniai laikotarpiai. Pirmasis — psalmių, antrasis — kalnų, o trečiasis — peizažų. Stabtelejo ji prie kalnų laikotarpio įkvėpimo momento. Lietingą naktį, keliaujant per Allegheny kalnus, prasiveria dangus ir pasirodo mėnulis. Šis tamsiame fone šviesos pasirodymas giliai paveikia menininkę. Ieško ir atranda atitinkamą techniką išreikšti šio įspūdiu nuotakai: monotipija, t.y. nuospauda nuo stiklo.

Ir čia — šioje parodoje — matome dramatiškus mėlynus šviesos ir tamsos vaizdus. Peizažuose, kuriuos įkvėpė Michi-

torius suprato portretuojamo individo būdą, charakterį, bei jo pažiūras į gyvenimą. Žavėjimasi dailiais spalvinių plėmų deriniais Viktoras paliko praeičiai. Dabar ėmėsi darbo kurti mišles apie savo draugus. Tai jau žymiai sunkesnis uždavinys nei vien zaisti spalvotais skaitmeninės technikos filtrais.

tolstancios gamtos mėlynas susijungia su dangaus mėlynomis platybėmis spalvų ir formų pasaulyje. Parodoje taip pat išstatyti ir parkų vaizdai, ir dailininkės darželis: įvairių gėlių paveikslai.

Lina Palubinskaitė taip pat nuo mažens pamilo meną. Ši ketvirtos kartos menininkė — jos prosenelis iš motinos pusės tautodailės menininkas — anksti pradėjo lankyti muziejus ir parodas. Būdamas vos ketverių metų, aplankiusi Clevelando meno muziejų, ketino apsigyventi jo rytų meno skyriuje: taip jai ten buvo gražu. Lina baigė Clevelando Meno instituto metalo ir audinių skyrių. Ji dalyvavo meno parodose Philadelphia, Portland, New York ir Cleveland. Ji platina savo dirbinius galerijose. Jos įvairūs projektai puošia Ohio muziejus ir šventoves. Tarp jų pažymėtini sagė pagal John Lenon gitarą Rock & Roll Hall of Fame muziejuje, kielikas su patena presbiterijonų šventovėje, „Amžinosios šviesos“ žibintas sinagogoje Beachwood ir žibintas su tabernakuliu Lady of the Elms Akron.

Įkvėpimą ji randa augmenijoje, ar tai medžio žievėje, ar ir belapio medžio šakelės formoje, ar galų gale, gėlių formose. Šioje parodoje išstatyti akmenėlių ir sidabro papuošalai. Savo žodyje, menininkė teigė, jog ji siekia kurti iš metalo gėles švelniomis ir lankčiomis organiškomis formomis. Jas pavaizduoti kitaip — tai jos iššūkis. Ir tikrai, čia prazysta sidabras gracingomis nevystančiomis gėlėmis.

Meno dėka, rašo Marcelis Proust, mes matome ne tik vieną pasaulį, savąjį, bet ir daugelį kitų, ir turime tiek pasaulių, kiek originalių menininkų. Ir šios meno parodos lankytojas praturtintas. Per spalvų ir formų harmonijas, tiek grafikoje, tiek sidabro dirbiniuose, jam atsiveria Nijolės Palubinskienės ir Linos Palubinskaitės grožio pasaulių vizijos.

jk

•Dail. Juozo Mieluolio kūrybos paroda, atidaryta š.m. kovo 11 d. Lietuvių dailės muziejuje, Lemonte, tęsis iki rugsėjo 10 d.

Gintė Čepinskaitė talkina „Traviatai“

Pianistė Gintė Čepinskaitė.

Rengiant šiemetinės Lietuvių operos — „Traviatos“ — spektaklį Čikagoje ir talką buvo pakviesta ir Gintė Čepinskaitė — rengė choro partijas ir dirbo kaip koncertmeisterė.

Gintė gimė Kaune, muzikų šeimoje. Baigusi Vilniaus M. K. Čiurlionio menų gimnaziją, studijas tęsė Lietuvos muzikos akademijoje ir Austrijoje. Lietuvoje apgynė magistro laispenį, įgydama fortepijono solistės, koncertmeisterės, pedagogės bei kamerinių ansamblių muzikės kvali-

fikaciją. Studijų metais buvo pakviesta koncertmeisterė ir V.Noreikos klasė. Vilniaus universitete baigusi Tarptautinės verslo vadybos studijas, dirbo Filharmonijoje bei Nacional. operos teatre muzikos vadybininke.

Gintė yra M.K.Čiurlionio konkurso diplomantė, surengusi daug solinių bei kamerinių muzikos recitalių Lietuvoje ir užsienyje. Šiuo metu vakariniame Čikagos priemiestyje ji turi privačią fortepijono studiją.

Nijolė Palubinskienė.

Nijolė Palubinskienė. „Pajūrys“. Lino raižinys.

Leidiniai

Lietuvos laisvėjimo primintinė

Lietuvos Nacionaliniame muziejuje Vilniuje nuo kovo 11 d. veikia paroda, skirta nepriklausomybės atkūrimo 10-osioms metinėms. Atidaryme dalyvavo Lietuvos Respublikos prezidentas Valdas Adamkus, Seimo pirmininkas Vytautas Landsbergis, premjeras Andrius Kubilius, daug kitų svečių.

Parodoje eksponuojami dokumentai, fotografijos, daiktai primena pirmuosius nepriklausomybės žingsnius. Ta proga išleistame leidinyje *Lietuva laisva* lietuvių ir anglų kalba rašoma, kad 1990-1992 metais buvo atkuriamas teisė nepriklausoma Lietuvos valstybė. Mat Aukščiausioji Taryba — Atkuriamasis Seimas 1990-ųjų kovo 11 paskelbė nepriklausomybės Atkūrimo aktą ir Lietuvos Respublikos testinumą, o 1992 metų spalio 25 d. referendumu Lietuvos piliečiai priėmė naują Lietuvos Respublikos Konstituciją. Paroda — tų dienų istorinė kronika, kaip ir jos atidarymui išleista knyga.

Tiek apsilankęs parodoje, tiek pavartęs leidinį *Lietuva laisva*, tarytum patenki į anuos sunkius metus, kai Vilniaus grindiniu dardėjo sovietų tankai, pasiryžę krauju užlieti tautos nepriklausomy-

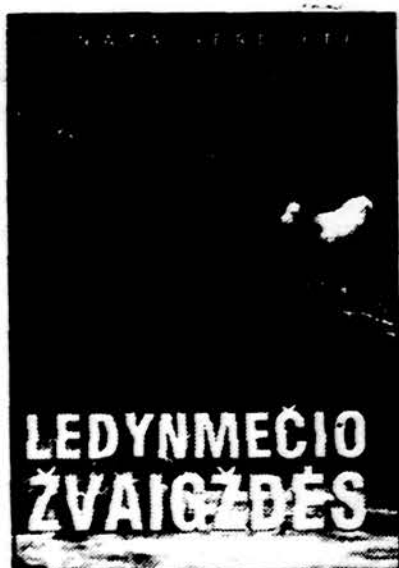
bės siekį, kai žuvo nieko nekalti žmonės, buvo užgrobti Spaudos rūmai, Lietuvos televizija, kai Islandija pirmoji pripažino Lietuvos nepriklausomybę, kai įkurta pirmoji Lietuvoje Švedijos ambasada, kai į Vilnių atvyko pirmasis JAV ambasadorius Lietuvoje, D. Johnson, kaip Lietuva sutiko Danijos karalienę, kokias dovanas dovanavo oficialūs svečiai. Šiuos ir daug kitų svarbių įvykių primena fotografijos, kuriose užfiksuoti istoriniai momentai, pirmieji mūsų valstybės vyriausybinių apdovanojimų, pirmųjų oficialių dokumentų pavyzdžiai, pirmieji pastatyti kryžiai, pagerbiantys politinių kalinių ir tremtinių vargus ir atminimą.

Paroda Lietuvos nacionaliniame muziejuje veiks iki gegužės vidurio, o knyga *Lietuva laisva* visada galima įsigyti muziejaus kasoje. (Vilnius, Arsenalo 1).

Beje, parodoje yra ir antroji įdomi dalis — tai Lenkijoje gyvenančio ir daugelyje pasaulio šalių žinomo lietuvių dailininko Stasio Eidrigevičiaus plakatai, skirti nepriklausomybės atkūrimo dešimtmėčiui. Ši ekspozicijos dalis pavadinta „Stasio plakato menas. 1990-2000“.

Jadvyga Godunavičienė

Įmantraus tinklo nėrimas

Galui pasigirti — iš KanaDOS per dosnias rankas gavau Lietuvoje garsėjantį beletristę Renatą Šerelytę romaną *Ledynmečio žvaigždės*. Perskačiau. Ir jeigu autorė mane dabar paklaustų: „Na, koks įspūdis?“, atsakyčiau taip, kaip ji yra atsakiusi po kalbje Benediktui Januševičiui (LM, 1999.08.21) apie Marius Ivaškevičius knygą *Istorija nuo debesies*: „Tai irgi romanas. Žaidimas kalba, metaforomis, vaizdiniais. Tarsi įmantraus tinklo nėrimas — skaitydami įspainioji vis labiau, kabaniojiesi ir nirsti“.

Tolygiai ir aš kabaniojau su *Ledynmečio žvaigždėmis*, išleistomis „Tyto albos“ Vilniuje 1999 m. Jei nirsau, tai tik dėl vyksmų užgaulančio balasto — įvairių sąmonę varginančių priedų, spėjų, ištrauktų iš staltiesių ir išpraustų į turinį, kad romanas būtų postmoderniškai apkūnus, daugiasluoksnis. Prie duose yra įdomių detalių, deja, prozos meniškai sveikatai šie papildomi postringavimai nudingi, kaip persivalgymas skrandžiui.

Kupiškio rajone, Simonių

kaime 1970 m. gimusios R. Šerelytės prozoje yra daug kalbinio gaivumo. Tegul tai būna žaidimas žodžiais, palyginimais, vaizdiniais. Kai iš to veržiasi tikrovė (bent įtikinamumas), skaitai nenuobodžiaudamas. Pagalvojai: šitaip ir reikia rašyti. Paleisti apyvartoti Lietuvoje girdimų taiklių žodžių kraitį, neventi doro vulgarumo, galima siekti pafantazuoti, galima parodyti ir savo erudicinį lobį („motina nebuvo sunki ir inertiška kaip žemė — tokia, kokią ją įsivaizdavo Platonas“), daug ko galima. Ir autorė tai daro gana sklandžiai, žaismingai. Staigiais posūkiais vis pažerdama impresionistines netikėtas mintis. Jaunos rašytojos nekantrumas veržiasi iš puslapio. Bet ir niekad nedingsta daug kuo bodejimosi tvaikas. Tarsi visa žmogishkoji terpė būtų sudaryta iš bjaurasties — iš įvairių nevykelių, nepritapelių, ypač galvijų vyrų (pasigėrusių ir visur berislapinančių) ir perdem gašlių moterų. O pati herojė Jolanta, pasakojanti pirmuoju asmeniu apie rupią vaikystę kaime, o antroje dalyje apie studijas ir darbą redakcijoje Vilniuje, yra viską stebintis, jautrus, besikamuojantis, alkoholiu drekinamas dvasingumas. Sakytiau, bergždžios literatūrinės pastangos išsivaduoti iš to nelabo nūdienės inercijos slogučio. Paklusti Protui.

Panašaus siužeto romanai, žinoma, kitoniškai sumesti, yra dažni dabartinėje Lietuvos prozoje. Su ironijos ir satyros prakaitu. Alkoholis, bodejimas gyvenimo eiga, seksas pripildomi postringavimai nudingi, kaip persivalgymas skrandžiui.

Jurgis Kuncinas, Ricardas Gavelis, Jurga Ivanauskaitė — tai tik kelių gabių rašytojų

Prisimenant gaivalinguosius Lietuvos laisvėjimo, Sąjūdžio ir jo vadovų metus, kai šūkis „Laisvė Lietuvai“ vieningai aidėjo iš visos tautos lūpų ir širdžių...

pavardės. Jų pagrindiniai veikėjai yra kiauurai įsivėlę ne tiek į buitį, kiek į savo pačių psichinę sujauktį. Alkoholis ar narkotikai dažnai sukelia ežoteriškus išgyvenimus, kurių aprašymuose ir glūdi visa pasakojimo nuobodys. Klaidintis fantazavimas nėra ir Šerelytės pliusas. Neįtikina po kalbiai su tariamu angelu, nei su kaktusu, nei meilė chimeriskam Pjerui.

Lotynų Amerikos literatūroje viešpatavęs magiškas realizmas šiandien yra pabūdęs. Išradingos lazerinės, dažnai paikos magijos turime apšviesti televizoriuje. O kai panašūs „stebuklai“ įveliami ir impresionistiškai realistiško romano siužetą, skaitant darosi neįjauku. Dvelkia dirbtinumas. Tuo tarpu tikroviškai supinti romano epizodai, pasodrinti taiklia, lakoniška kalba, šildomi sąmojo, jau suteikia fabulai vyksmą ir tuo užnagauja skaitytą. Iš tokių Šerelytės romane nurodytųjų kelis vaikystės kaimo žmonių ir įvykių pavaizdavimus. Taip pat, herojė besimokanti ir dirbanti taiklia, lakoniška kalba, šildomi sąmojo, jau suteikia fabulai vyksmą ir tuo užnagauja skaitytą. Iš tokių Šerelytės romane nurodytųjų kelis vaikystės kaimo žmonių ir įvykių pavaizdavimus. Taip pat, herojė besimokanti ir dirbanti taiklia, lakoniška kalba, šildomi sąmojo, jau suteikia fabulai vyksmą ir tuo užnagauja skaitytą.

Verti dėmesio Šerelytės palyginimai, suteikiantys sakiniui vaizdą, išmintį, linksmybę. Štai jos užpakalis platus kaip peizažas, „prekybininkui poezija, kaip karvei balnas“, „sumurkę sotaus katino balsu“, „panašu į nebylų klaustuką“, „Šiuolaikinių moterų neišprusimas ontologinėje srity — tiesiog stulbinantis“, „vyrai, kurie geidžia nebe moters, o jos įvaizdžio“.

Spėjau, kad romano prasmė sukasi apie tai, kaip sunku yra jausmų valdomai psichai paklusti Protui, be reikalo čia priskirti Šetono galiai. Juk sveiki smegenys yra žmogaus moralumo ir pažangos versmė.

Pranas Visvydas

Ilustracija iš leidinio *Aš iš meilės gavau džiuvą*.

Lietuviški romansai

Vilniaus knygų mugėje graibste graibstoma buvo „Baltų lankų“ leidyklos išleista knygelė — romansų rinkinys — *Aš iš meilės gavau džiuvą*. Ši netikėta rinkinys, kuriame yra tekstai ir jų melodijos, sudarė Zita Kelmickaitė. Ypač daug dėmesio romansai susilaukė pagyvenusių, rimtų moterų. Čia pat, atsivertusios pirmą pasitaikiusį puslapį, jos pradavo paslaptį

šypsotis, suokalbiškai tarpusavyje susižvalgydavo ir tyliai užnūniudavo gerai žinomą melodiją. Ne vieną melodiją ar posmą atpažindavo ir kiti — juk ir patys traukdavo, ar traukia studentiškaime vakarėlyje, ar draugų susibūrimė:

*Kaip vieną vasaros naktį
Kalejime prie lango
Stovėjo jaunas kalinis
Ir rądom grojas spaude*

Arba ši, dar populiareesnė:

*Pasiūsiu juodą suknį
Su raudonais guzikais.
Juoda suknia reiškia smertį
Meilė reiškia guzikai.*

Keista šiandien romano padėtis: daug kas juos moka, tačiau viešai neaptarinėja, apie juos nekalba. Turbūt manydami, kad jie tarsi kažkokiu provincialumu ar nerimtumu „atsidūda“. Ir beveik visai romansas yra užmirštas, neanalizuojamas kaip literatūros žanras. O juk romansas — lyrinis poetinis, egzotiškas kilnės kūrinėlis, ne tik anoniškai plitęs tarp žmonių, bet ir poetų parašytas. Pasirodo, kad meilės sukuriuose lietuvių temperamentas ir azartiškumas, jausmų proveržis ir poelgių beatodairiškumas ne kiek nusileidžia ispaniškam karščiui.

Pats romansas nėra vienalytis kūrinys. X a. senuosiuose romansuose apdainuojami karalių ir imperijų žlugimai, Laros infantai, Sidas ir t.t. Prie jų priskiriami ir Karolio Didžiojo kovų su arabais ciklas ir bretonų ciklas. Taigi pirmieji romansai buvo karštų kovų, didelių įvykių, istorinių žygdarbių apdainavimai arba lyrinis jausmų, susijusių su meile, šeima, vedybomis išsakymai, kuriems būdingas raiškos lakoniškumas, nervingas dramatiškumas, gilus lyriškumas, paslaptis.

Čia romansai — tai ir nedidelis muzikos kūrinys. Romansas prancūzų ir italų muzikoje — lyrinė, dažniausiai sentimentali daina.

Kaip tik muzikos sentimentumas ir istorijos (meilės istorijos) tragiškumas, jausmų lyriškumas, pasakojimo nervingumas yra lietuviškojo romano — meilės išdainavimo — savybės. Melodramiškas romansuose dažnai pereina prie žiaurių dalykų. Todėl neretai greta karštos, aistringos, visą žmogų užvaldančios, meilės pasirodo mirtis — keršto rezultatas, neviltingas žingsnis, nelaimingų jausmų išeitis.

Romansams būdingas psichologinis niuansas — jis leidžia žmogui išsiliesti, išsireikšti. „Butent tokią galią turi ro-

Knyga apie pirmuosius Lietuvos dainininkus

Lietuvos Muzikų sąjunga neseniai išleido Antano Karoso-Karosevičiaus knygą *Pirmieji Lietuvos dainininkai*.

Ši knyga turėtų sudominti ne tik savam krašte, bet ir toli nuo jo gyvenančius tautiečius, nes tarp autorius aprašytų dainininkų nemaža dalis tų, kurie po karo atsidūrė išeivijoje, kur skleidė lietuvišką kultūrą. O ir tie, kurie liko Lietuvoje, išeivijai gerai žinomi iš prieškarinio Kauno teatro operos spektaklių.

Knygos autoriaus Antano Karoso-Karosevičiaus jau dvylika metų nebėra tarp gyvųjų, bet liko jo kruopščiai surinktos žinios apie vokalinio meno pradininkus, liko daug mokinių, kuriems dėstė dainavimą Vilniaus J. Tallat-Kelpšos aukštesniojoje muzikos mokykloje, vėliau — Lietuvos valstybinėje konservatorijoje (dabar Muzikos akademija). Pats Antanas Karosas-Karosevičius Kauno konservatorijoje mokytis solinio dainavimo pradėjo 1938 m. Vokiečiams konservatoriją uždarius, mokėsi pas žymų to meto pedagogą Joną Butėną. Po to dainavo daug tenorų partijų operos spektakliuose. Po karo įsijungė į pedagoginę veiklą.

Kas jie, tie pirmieji Lietuvos dainininkai, apie kuriuos Antanas Karosas-Karosevičius spėjo parašyti, bet nespėjo pamatyti savo knygos? Aišku, tai Kipras Petrauskas, kurio gyvenimui ir vaidmenims lietuvių skirto daug vietos. Spausdinami taip pat recenzijos atsiliepimai, nuomonės, amžinių prisiminimų nuotrupos. Toliau: Vladislava Polovinskaitė-Grigaitienė, vokalo mokytoja Petersburge, o i Kauno teatrą pakviesta 1921 m. Čia ji debiutavo Angelo vaidmeniu A. Rubinsteno operoje „Demonas“. Vėliau dainavo Madaleną „Rigollette“, „Carmen“ operoje Cigolien ir daug kitų partijų. Iš viso per 23 metus parengė apie 30 vaidmenų, apie kuriuos daug rašė kompozitorius V. Jakubėnas, kritikas V. Žadeika, kiti recenzantai. V. Grigaitienė sėkmingai gastroliavo Latvijoje, Estijoje, Suomijoje ir buvo vadinama Lietuvos operos patiba. Jos vyras buvo Lietuvos aukščiausiojo tribunolo pirmininkas.

Pasitraukusi į Vakarus, V. Grigaitienė, deja, nebedainavo. Mirė ji 1961 m. Great Neck, NY.

Knygoje pristatomi dainininkai, dainuojamasis eilėraštis, rašo įvadą *Dainos apie širdies sopulius* Viktorija Daujotytė.

„Romansinės stiliškos fotografijos — apkabimas, rankos uždėjimas, gelių laikymas, dviračio vedimas“, — primena įvadą autorė apie stilių, kuris susijęs daugiau su miesto kultūra. Šis stilius išlaikomas ir knygoje, kuri saldziai sumanią puošia romansinėmis nuotraukomis, pagraiztomis rožinių ir tydrų tonų potėpių dekoryvūs ismylelių vaizdai ar ryškių spalvų gelių puokščių paveikslėliai. Saldus, malonus, tragiška, bet kartu ir kiek juokinga skaityti ir traukti iš širdies romansus — primirštą mūsų kultūros dalį.

Norintiems įsigyti *Romansų knygą Aš iš meilės gavau džiuvą* patariame kreiptis į leidyklą „Baltos lankos“, Mešinių g. 4, 2001 Vilnius, fak. 220152.

Jurga Perminaitė

PIRMIEJI LIETUVOS DAINININKAI

ninkai Juozas Babravičius, Juozas Bielinas, Adelė Nezabitauskaitė-Galaunienė, Jonas Byra, Stasys Audėjus, Antanas Sodeika, Marijona Rakauskaitė, Vincė Jonuškaitė-Zaunienė, Veronika Podėnaitė, Aleksandra Staškevičytė, Petras Oleka, Julija Dvarionaitė, Chanonas Šulgins (Šulmanas), Juozas Katelė. Jie liko Lietuvoje.

Iš tų, kurie savo gyvenimą baigė išeivijoje, daug idomus sužinojome apie Aleksandrą Kutkų-Kutkauską, kuris Amerikoje parašė atsiminimų knygą *Dainininko dalis*, o kartu su žmona dainininke Jadvyga Vencevičaitė išvykė į Vakarus, daug koncertavo Vokietijoje. 1947 m. Detrote jie subūrė lietuvių artistus ir, Aleksandrui Kučiniui diriguojant, parengė operos „Sevilijos kirpėjas“ spektaklį. A. Kutkus mirė Čikagoje 1959 m. Jadvyga Vencevičaitė, apie kurią knygoje taip pat rašoma, daug prisidėjo prie Lietuvos operos teatro ugdymo, dalyvavo pirmuosiuose spektakliuose. Amerikoje ji mokė jaunimą dainuoti. Mirė Čikagoje 1984 m.

Čikaga buvo miestas po karo priglobęs daug lietuvių menininkų. Čia atsidūrė ir knygoje minimas Jonas Butėnas, taip pat miręs šiame mieste 1968 m. Tik jo gyvenimas susiklostė visai kitaip. Mat į Ameriką jis išvyko dar 1909 m. Ten susipažino su daugeliu tautiečių menininkų, mokėsi dainavimo, vadovavo chorams, vėliau pats studijavo Italijoje, dainavo Milano ir kituose teatruose. 1928 m. buvo pakviestas į Kauną, kur dainavo spektakliuose beveik visus pagrindinius baritono vaidmenis.

Knygos pabaigoje pateikiama to meto recenzijų suvestinė, yra žinių apie Kauno valstybės teatrą. Trumpai minimi, tuomet Amerikoje gyvenę ir i Lietuvą atvykę, operos solistai. Tai Anna Kaskas — Ona Katkauskaitė, Barbora Darlys-Bronislava Bernotaitė-Drangelienė, Emilija Mickunaitė.

Knygos *Pirmieji Lietuvos dainininkai* sutiktuose Lietuvos muzikų rėmimo fondo Stasio Vainio namuose dalyvavo ir apie autorių kalbėjo Lietuvos muzikų sąjungos pirmininkas prof. Rimvydas Žigaitis, Antano Karoso-Karosevičiaus tekstus tvarkė ir redagavo vokalo specialistas Valerijonas Indrikonis ir muzikologas Vaclovas Juodpulis, buvęs Antano Karoso-Karosevičiaus mokiniai dainininkai Vitalija Šiškaitė ir Stasys Liupkevičius. Fortepijonu skambino knygos autoriaus dukra Joratė-Karosaite.

Knyga *Pirmieji Lietuvos dainininkai* galima įsigyti Lietuvos muzikų sąjungoje Vilniuje, Gedimino pr. 32.

Jadvyga Godunavičienė